

La creació de la Cambra de Comerç d'Eivissa

per Joan Carles Cirer Costa

Cambra de Comerç
Mallorca, Eivissa i Formentera

Sovint, la recerca històrica et dóna sorpreses. A vegades diposites grans esperances en una font de molt difícil accés que, un cop disponible, resulta que no ofereix res de nou. Altres vegades passa a l'inrevés, la recerca vinculada a un objectiu immediat que no valores excessivament et situa al davant d'un fet o una època de gran valor explicatiu que desco-neixies totalment.

Fa poc l'*Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera* m'encarregà la veu *Delegació a Eivissa de la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Mallorca, Eivissa i Formentera*. Darrere d'aquest quilomètric nom existeix una entitat que ja coneixia de feia anys, encara que de forma relativament superficial. Així m'era impossible sospitar que tenia al davant una entitat amb quasi un segle d'existència, en el transcurs del qual havia viscut vicissituds paral·leles a les de l'economia i la societat d'Eivissa i Formentera.

Actualment les cambres de comerç són entitats de tipus semipúblic, finançades per aportacions obligatòries de tots els empresaris que, a la pràctica, constitueixen una obligació tributària. Per altra part, les cambres actuals són dipositàries d'algunes competències i funcions tradicionalment exercides a molts països en exclusiva pel sector públic.

No era aquest l'estatut jurídic de les cambres fa cent anys. En aquell moment resultaven més assimilables a associacions patronals, eren entitats que agrupaven un conjunt de persones vinculades a l'exercici del comerç o la indústria per defensar els seus interessos comuns i a les quals el dret oferia una forma jurídica específica. Les autoritats públiques consideraven les cambres com a entitats de consulta, però no els delegaven cap competència pública. Inicialment eren regulades per una llei de l'any 1886 que les dotava d'unes atribucions limitades: assessorament de les autoritats públiques, realització d'arbitratges entre comerciants, foment dels ensenyaments tècnics, etc. L'any 1901 es reformà aquest estatut legal ampliant lleugerament les competències de les cambres i promulgant un reglament comú per a

totes les espanyoles.

Els antecedents de la Cambra de Comerç d'Eivissa els hem de buscar en primer lloc en unes entitats pròpies de la Il·lustració anomenades Societades Econòmiques de Amigos del País. A Eivissa n'existí una, fundada l'any 1845 per iniciativa de Maximilià Gibert, cap polític de la Província¹. El segon precedent, més immediat, és la creació, l'any 1886, de la Cambra de Comerç de Palma de Mallorca. Aquesta neix el mateix any en què és promulgada la primera llei espanyola que regulava l'activitat de les cambres.

Pel que fa a l'ambient econòmic i social de l'època, primers anys del segle XX, hem de dir que Eivissa i Formentera havien iniciat feia pocs anys la seva integració en el món modern. A poc a poc apareixia un model econòmic vinculat a l'exploració salinera i a una agricultura d'exportació força diversificada, encara que en aquell moment era incipient. La millora de les comunicacions internes i externes i la introducció de formes de producció tèxtils preindustrials eren altres trets que evidenciaven el canvi d'una agricultura de subsistència cap a un altre model més influenciat pel mecanisme del mercat².

L'impulsor de la creació de la Cambra d'Eivissa fou el Comandant de Marina i Capità del port José Pidal, qui posteriorment va

1 Macabich, I. *Historia de Ibiza* Volum II. En aquest llibre, en el seu annex XV figura la descripció completa d'Eivissa i Formentera realitzada per aquest personatge. Sens dubte es tracta d'un dels documents més interessants de tot el segle XIX. A l'annex XVII trobem tot el que sabem actualment sobre les activitats d'aquesta entitat eivissenca.

2 Una descripció de la situació econòmica de l'Eivissa i Formentera d'aquella època pot trobar-se en el meu llibre *L'economia d'Eivissa i Formentera en el segle XIX 1782-1900*.

Edifici on la
Cambra de
Comerç té la
seu, al carrer
de
l'Historiador
Josep
Clapés, a
Eivissa.
(Foto: revista
EIVISSA.)

ser nomenat president honorari de l'entitat. L'acte fundacional tingué lloc el dia 11 d'octubre de 1903 a la fonda de Sebastià Roig Ramis³. En ell s'aprovà el primer reglament de l'entitat i s'elegí la primera junta directiva, que reunia en total dues dotzenes de persones. Pocs dies després, el 4 de novembre, arribà el reconeixement oficial de la nova entitat, i el dia 10 de desembre la Junta Directiva celebrà la seva primera reunió, que ja no serà a la fonda anterior sinó en un local llogat expressament per servir de seu social a la nova entitat.

En l'estructura orgànica inicial figuraven una Junta Directiva General i tres juntes especialitzades

adicionals per a Comerç, Indústria i Navegació. Els presidents d'aquestes tres juntes especialitzades també pertanyien a la Junta Directiva General. Els membres d'aquestes juntes foren els següents:

JUNTA DIRECTIVA DE LA CAMBRA DE COMERÇ

President

Abel Matutes Torres

Vicepresident

Antonio Pineda Prats

Tresorer

José Prats Costa

Comptador

Antonio Juan Bonet

Arxiver

Gabriel Sala García (president

de la Junta de Navegació)

Secretari

José Casteyó Ribas

Vocals

Miguel Wallis Sorá

José Tarrés Espinal

(president de la Junta d'Indústria)

Jaime Riera Planells

Mariano Tur Guevara

Juan Mayans Céspedes

Francisco Medina Puig

(president de la Junta de Comerç)

JUNTA DE COMERÇ

President

Francisco Medina Puig

Secretari

José Ramón Capmany

Vocals

José Tur Serra

Manuel Marí Seguí

Vicente Clapés

JUNTA D'INDÚSTRIA

President

José Tarrés Espinal

Secretari

Críspulo Gotarredona

Vocals

Vicente Torres Juan

Antonio Tur Ros

Juan Pomar Aguiló

JUNTA DE NAVEGACIÓ

President

Gabriel Sala García

Secretari

Manuel Serra

Vocals

Salvador Cardona

Bartolomé Marí Pol

Eustaquio Ros Tur

És evident que hi figuren la quasi totalitat dels llinatges vinculats a la navegació i el comerç de l'Eivissa del moment: Matutes, Pineda, Wallis, Gotarredona, etc. No hi ha dubte que la constitució de la Cambra fou un esdeveniment social destacat.

Iniciada la vida social, hi ha un tema que constituirà l'eix de l'activitat de la Cambra: el port

³ Una descripció extraordinàriament gràfica de l'ambient d'aquest establiment la podeu trobar al llibre de Fajarnés Cardona *Lo que Ibiza me inspiró*. També ens parla d'aquest establiment Isidor Macabich, indicant que havia estat inaugurat el 26 de setembre de l'any 1898.

d'Eivissa. A la primera sessió ja apareix l'assumpte en forma de protesta elevada al Govern Central per tal d'eliminar una taxa que era cobrada als usuaris de les instal·lacions portuàries. Aquesta taxa fou establerta l'any 1871 amb caràcter extraordinari per finançar les millores del port d'Eivissa. Com passa sovint amb els ingressos tributaris extraordinaris, prompte passen a convertir-se en ordinaris.

La Cambra es dirigí al bisbe de Sió, l'eivissenc Jaume Cardona, sol·licitant que fos ell qui presentés la proposta a la Cort. Un any després la demanda de la Cambra tingué un final positiu, motiu pel qual foren nomenats socis honoraris l'esmentat bisbe de Sió i el bisbe de Menorca, que també intervingué en la resolució de l'assumpte.

Tot seguint amb l'assumpte del port, la Cambra intervingué repetides vegades demanant que no s'atruessin les obres de millora, i fins i tot el president arribà a proposar, l'any 1905, la constitució d'una societat anònima amb 200.000 pessetes de capital per evitar que la subhasta de les obres restés deserta.

També són contínues les cartes i gestions de la Cambra dirigides a diferents entitats públiques i privades per incrementar les línies marítimes regulars que uneixen l'illa d'Eivissa amb Barcelona i amb Palma de Mallorca. En aquesta línia, el dia 16 de febrer del 1908, el president de la Cambra elevà una queixa molt dura contra les directives dels diferents partits polítics que en aquell moment existien a Eivissa. Segons ell, no havien fet res per aconseguir l'establiment de la línia regular amb Barcelona. Aquesta crítica generà posteriors protestes dels socis vinculats als diferents partits polítics. En qualsevol cas, la línia amb Barcelona s'inicià aquell estiu amb periodicitat quinzenal.

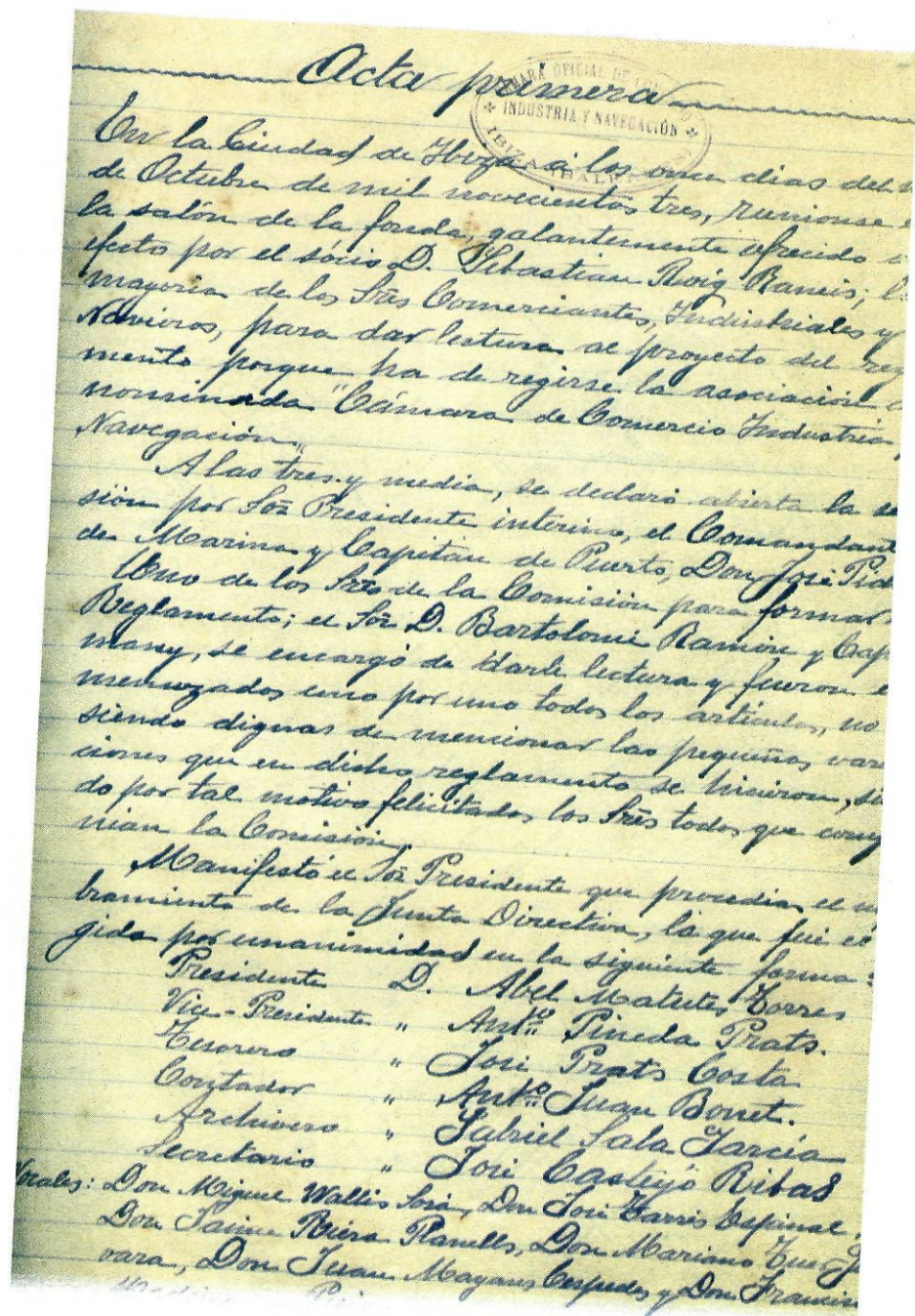
Una de les primeres conseqüències de l'establiment d'aquesta línia regular Eivissa-Barcelona fou la realització d'una primera excursió de turistes barcelonins. La comissió

encarregada de rebre-la fou encapçalada pel president de la Cambra. Un dels excursionistes catalans contactà posteriorment amb l'Ajuntament de Vila per proposar a l'alcalde l'establiment d'una fàbrica de teixit, però el projecte no arriba a materialitzar-se.

Les preocupacions de la Cambra per les comunicacions també arribaven als serveis de correus i telègrafs. Especialment greu es considera el pèssim funcionament d'aquest últim servei, ja que dificulta l'exportació d'ametlles.

Altres temes en els quals intervingué la Cambra fou la sol·licitud de crear escoles a diferents paròquies rurals d'Eivissa i els intents de crear un registre mercantil a Eivissa. També ha d'assenyalar-se que s'intentà que el Banc d'Espanya obrís una sucursal a Eivissa.

La Cambra, iniciant una tradició que arriba als nostres dies, s'interessà per la promoció turística d'Eivissa i col·laborà amb un ajut econòmic a l'edició de la *Guía del Turista* d'Arturo Pérez

Cabrero, en aquell moment secretari de l'Ajuntament de Vila⁴.

Probablement en aquests anys 1907/1908 la Cambra assoleix la seva màxima incidència social. Té quasi setanta socis, disposa d'un local propi que cedeix a diferents entitats, com l'orquestra *La Armonía*, i sembla gaudir de bones relacions amb els diferents poders públics del moment.

L'any 1909 assenyala el punt d'inflexió d'aquesta incidència. Les actes reflecteixen diferents reunions que no arriben a celebrar-se per manca de quòrum suficient i les anotacions en els llibres van espaïant-se. L'any 1911 dimiteix el president inicial, Abel Matutes Torres, i poc després l'entitat registra un greu entrebanc quan desapareix el dipositari Francisco Costa amb els limitats cabdals que custodiava.

En el mes de març del 1912 l'entitat torna a reviscolar amb un nou president, Francisco Medina Puig, antic president de la Secció de Comerç. A aquesta reactivació hi col·laborà un canvi legislatiu de l'any anterior que incrementava les competències de

les cambres i els assignava uns recursos regulars⁵.

Simultàniament fou reorganitzada la Cambra Agrícola, que utilitzava el mateix local que la Cambra de Comerç.

Els temes que atreuen l'atenció de la nova Junta Directiva no són nous: les obres de millora del port, l'establiment de noves línies marítimes regulars, les tarifes abusives que cobren algunes companyies navilieres pels passatges i els nòlits de les mercaderies, etc. La Cambra també col·laborà activament en l'organització del Congrés Agrícola de 1912.

Aquest mateix any la Cambra féu una curiosa declaració en favor del conreu del tabac pota. L'administració d'Hisenda intentava en aquell moment eliminar una font de competència per a la renda del monopoli de tabacs, i la Cambra indica que el tabac pota *no es apto para ser fumado fuera de nuestras islas* i que, per tant, no calia perseguir un conreu que no competia amb els tabacs de fora i que no perjudicava la recaptació tributària.

L'any 1914 la Cambra sol·lici-

ta a l'Ajuntament que els diumenges siguin declarats dies de mercat. Aquesta pretensió volia eludir l'obligació legal de tancar els comerços per donar un dia de descans al personal assalariat⁶. També sol·licita al Govern Central la realització d'obres públiques per donar feina als desocupats.

L'inici de la Primera Guerra Mundial revifà tímidament l'activitat de la Cambra, però quasi immediatament s'inicia un període de baixa activitat que finalitza amb la desaparició definitiva de la Cambra de Comerç d'Eivissa. A partir de l'any 1919 sembla que ja no es realitzen més activitats i, finalment, una llei promulgada l'any 1922 liquidarà la Cambra eivissenca. Les seves funcions seran absorbides per la de Palma.

La trajectòria de la Cambra d'Eivissa és clarament diferent de la de Menorca, que aconseguirà mantenir la seva independència i sobreviure com a entitat estrictament menorquina fins als nostres dies. ■

Bibliografia

CIRER COSTA, JOAN CARLES. *L'economia d'Eivissa i Formentera en el segle XIX (1782-1900)*. Documenta Balear. Palma de Mallorca, 1998.

1790-1920 *Demografia i Comerç d'Eivissa i Formentera. 130 anys d'una economia viva*. Institut d'Estudis Eivissencs. Eivissa, 1986.

FAJARNÉS CARDONA, ENRIQUE. *Lo que Ibiza me inspiró*. Edició pròpia. Eivissa, 1985.

FAJARNÉS TUR, ENRIQUE. *El puerto de Ibiza*. Imprenta Rotger. Palma de Mallorca, 1887.

MACABICH, ISIDOR. *Historia de Ibiza*. Volumen II. Daedalus. Palma de Mallorca, 1966.

PLANELLS FERRER, ANTONIO. *Ibiza y Formentera, ayer y hoy*. Edició pròpia. Barcelona, 1984.

RAMÓN FAJARNÉS, ERNESTO. *Història del turisme a Eivissa i Formentera*. Genial Edicions Culturals. Eivissa, 2001.

RIPOLL ARBÓS, LUIS. *Memorias de la Cámara. 1886-1986*. HMB, Barcelona, 1986.

4 Antoni Planells Ferrer reproduceix aquesta guia en el seu llibre *Ibiza y Formentera, ayer y hoy*.

5 El moviment de creació de cambres de comerç havia assolit una gran importància a l'Espanya del moment. L'any 1910 existien 83 cambres oficialment reconegudes. Poc després apareix una llei que les converteix en organismes oficials depenents del Ministeri de Foment i els assigna uns ingressos de tipus tributari: un 2% de recàrrec sobre les contribucions pagades pels comerciants i industrials.

6 El descans dominical obligatori era un tema sobre el qual es discutia feia quinze anys. Macabich adoptà una postura bel·ligerant a favor del seu establiment, com ho indica en la seva obra *Historia de Ibiza*. Sembla que les diferents disposicions sobre l'assumpte foren ignorades a Eivissa fins a l'any 1914, quan finalment les autoritats municipals es veren obligades a fer respectar la norma.